

УДК 811.133

К. філол. н. Суїма І. П.
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна
НІМЕЦЬКІ ЛЕКСЕМИ
В АНГЛІЙСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

К. філол. н. Суима И. П.
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара,
Украина
НЕМЕЦКИЕ ЛЕКСЕМЫ
В АНГЛИЙСКИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ

Candidate of Science (Philology) Suima I. P.
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Ukraine
GERMAN LECSEMES IN THE ENGLISH POLITICAL TEXTS

У статті розглядаються німецькі запозичення у сучасному англомовному політичному дискурсі, дається характеристика особливостям використання і перекладу цих лексичних одиниць українською мовою, систематизовано німецькі запозичення, що ввійшли до англійського політичного дискурсу. Визначено три групи німецьких запозичень в англійську мову. До запозичень з німецької мови в першу чергу належать слова, що виражають поняття суспільно-політичного та філософського характеру. Більшість англійських слів, що були запозичені з німецької мови та вживаються в ХХІ столітті, є лексеми, що означають загальні поняття; наукові, літературні терміни, чи використовуються в спеціальних областях.

Встановлено, що німецькі запозичення в англомовному політичному дискурсі в основному перекладаються такими способами: транслітерацією, транскрипцією, створенням нового слова на основі вже існуючих в мові елементів, за допомогою описового перекладу.

Ключові слова: запозичення, асиміляція, транскрипція, транслітерація, дослівний переклад, описовий переклад, неологізм, політичний дискурс, лексема.

В статье рассматриваются немецкие заимствования в современном английском политическом дискурсе, дается характеристика особенностям использования и перевода этих лексических единиц на украинский язык, систематизированы немецкие заимствования, которые вошли в английский политический дискурс. Определено три группы немецких заимствований в английский язык. К заимствованиям с немецкого языка в первую очередь относятся слова, которые выражают понятия политического и философского характера. Большинство английских слов, которые были заимствованы с немецкого языка и употребляются в ХХІ веке, это лексемы, которые обозначают общие понятия, научные, литературные термины, или используются в специальных областях.

Установлено, что немецкие заимствования в английском политическом дискурсе в основном переводятся такими способами: транслитерацией, транскрипцией, созданием нового слова на основе уже существующих в языке элементов, с помощью описательного перевода.

Ключевые слова: заимствование, ассимиляция, транскрипция, транслитерация, дословный перевод, описательный перевод, неологизм, политический дискурс, лексема.

The article deals with the German borrowings in the modern English political discourse, the characteristic of the peculiarities of the using and translation of these lexical units into Ukrainian is given, German borrowings, that were introduced in the English political discourse is systematized. It is identified, that there are three groups of borrowings to the English language. No the German borrowing first of all belong the words, expressing the notions of political and philosophical character. The majority of German borrowings in the English language that are used in the XXI century are lexemes, expressing general notions, scientific, literature terms or are used in the special fields.

It is stated that German borrowings in the English political discourse are mainly translated with the help of such ways as: transliteration, transcription, formation of the new word on the basis of the existing ones and with the descriptive translation.

Keywords: *borrowing, assimilation, transcription, transliteration, word-for-word translation, descriptive translation, neologism, political discourse, lexeme.*

З-поміж різноманітних текстів англійського політичного дискурсу доцільно виділити найофіційніші, найбільш чітко детерміновані – політичні промови. В основному вони розглядаються лінгвістами як об'єкт лінгвокультурологічного вивчення [3; 7], як «вторинна мовна підсистема, з функціями, тезаурусом та комунікативним впливом» [2, с. 13] та ін. Дана стаття присвячена вивченню зовнішніх і внутрішніх причин взаємодії німецької й англійської мов, а також виявленню різних способів проникнення німецьких запозичень в англійський політичний дискурс. Актуальність теми зумовлена тим, що лексичні запозичення з німецької мови в англійській недостатньо досліджені з точки зору їх кількості, складу, особливостей перекладу, асиміляції й адаптації; визначається загальною тенденцією в сучасній науці про мову до дослідження динамічних процесів у мові та вивчення лексико-семантичних, структурних ознак у механізмі формування англійської політичної лексики завдяки впливу німецьких запозичень, зумовлених також розвитком нової комунікативно-прагматичної дослідницької парадигми.

В англійському мовному складі відома значна кількість слів, що вважаються запозиченими з німецької мови. Ці лексеми діляться на 3 групи [4, с. 38]:

– **пенсільванська група (Pennsylvania Dutch words)** – слова, які вперше ввійшли до складу англійської мови у другій половині XIX століття, вони стосувалися їжі та способу життя. Наприклад, Hamburger, Hasenpfeffer (type of rabbit (or hare) stew), Frankfurter (pork sausage), Kohlrabi, Kraut та ін.

З'являється ряд запозичень зі сфери гуманітарних наук, суспільного життя та політики. Запозичено також багато термінів (зі сфери хімії, фізики, філології, мистецтва). Велика кількість цих запозичень являють собою кальку чи є інтернаціональними словами, наприклад, філологічні терміни : indogermanic (Indogermanisch), Middle English (Mittelenglisch), umlaut, ablaut, grade (Grad), breaking, folk etymology (Folksetymologie), vowel shift (Lauterverschiebung), loan word (Lehnwort); слова, що означають продукти та предмети загального використання: marzipan, kohlrabi, schnapps, kummel, kirsch, vermuth; слова зі сфери музики: leitmotiv, kapellmeister, claviatur, humoresque; назви тварин: spits, poodle.

– **основний потік запозичень (Mainstream German borrowings)**. До цієї групи входять слова, що вживаються у сфері науки, техніки, освіти. Входить до складу англійської мови в 1850-1915pp. Наприклад, *Ansatz* – *стаття*, *näherung* – *підхід*, *Festschrift* – *ювілейна збірка*, *Leitfaden* – *інструкція*, *Methodenstreit* – *методологічна дискусія*, *Privatdozent* – *приват-доцент*, *Q document* – *документ – підтвердження якості*.

– **третя група** включає в себе терміни, що мають відношення до Другої Світової війни та воєнних стратегій. Наприклад, *Blitzkrieg*, – блискавична війна, *Flak* (Flugabwehrkanone) – зенітна артилерія, *Fliegerhorst* – авіаційна база, *Kriegsspiel* – командно-штабне навчання, *Luftwaffe* – повітряні сили та інші.

До запозичень з німецької мови в першу чергу належать слова, що виражають поняття суспільно-політичного та філософського характеру. Більшість з них залишилися в англійській мові в перекладеній формі, тобто в формі кальки.

Для запозичень ХХ століття характерне домінування слів, що прямо чи опосередковано пов'язані з війною. Запозичуються поняття та реалії, що з'явилися під час гітлерівського режиму. Найбільш відомі з них: *Black Shirt* (*Schwarzhemd*), *Brown Shirt* (*Braunhemd*), *der Führer*, *gauleiter*, *Gestapo*, *Nazism*, *Nazi*, *Stormtroopers* (*Sturmabteilung*), *the Third Reich* (третя імперія), *blitzkrieg*, *bunker*, *Luftwaffe*, *Wehrmacht*.

Більшість англійських слів, запозичених з німецької мови та широко вживаних в ХХІ столітті, є лексеми, що означають загальні поняття (*angst, kindergarten, sauerkraut*); наукові, літературні терміни (*Waldsterben, Weltanschauung, Zeitgeist*), чи використовуються в спеціальних областях, як, наприклад, *gestalt* у психології чи *aufeis* і *loess* у геології. Деякі слова використовуються тому, що немає прямого еквівалента в англійській мові: *gemütlich, schadenfreude*.

Процес асиміляції таких лексичних одиниць проходить поступово, внаслідок чого, різні слова знаходяться на різних етапах даного процесу та відносяться до різних категорій згідно з наступною класифікацією:

1) повністю асимільовані слова – слова, які відповідають всім фонетичним, морфологічним, орфографічним нормам мови, до якої вони ввійшли, в основному вони не сприймаються як запозичені. До цієї групи належать найдавніші запозичення, наприклад, *spits, poodle, drilling* (тренування); *plunder* (крадіжка); *staff* (умаб), *march, marshal, mushroom, range, rank, rob, robe, robin, saloon, scorn, seize* та інші. Похідні слова, що відносяться до цієї групи, показують своє іншомовне походження існування афіксів, що можуть бути приєднані як до англійського, так і до іншомовного кореня.

2) частково асимільовані слова:

2.1) не асимільовані графічно (в англійській мові зустрічаються найчастіше): слова з подвоєнням приголосного: *bb – lobby; ff – muffin*;

2.2) не асимільовані фонетично: *kohl-rabi, kummel*;

2.3) не асимільовані з точки зору граматики: Такі слова зберігають оригінальну форму множини: *groschen* (гроши), *Waldsterben*;

2.4) не асимільовані з точки зору семантики, так як вони позначають поняття, пов'язані з Німеччиною та не мають еквівалента в англійській мові: *Bundestag, Biedermeier – бідермайєр* (направлення в мистецтві у ХІХ столітті) *Reichstag*;

3) повністю не асимільовані запозичення, або варваризми:

- *Kulturgeschichte* – історія культури;
- *Kulturkampf* – боротьба за культуру;

- *Landflucht* – урбанізація населення;
- *Nordpolitik* – північна політика;
- *Ostflucht* – міграція на схід;
- *Ostpolitik* – західна політика;
- *Realpolitik* – велика політика.

В англомовній лексиці існують запозичення (терміни й жаргонізми), створені шляхом скорочення, наприклад, *Blitzkrieg (Germ)* > *Blitz*; *Fliegerabwehr kanone (Germ)* = *Flieger (aircraft, flyer)* + *Abwehr (defense)* + *Kanone (gun cannon)* > *flak*.

У ХХ–ХХІ століттях сфера запозичень з німецької мови значно розширилася. Запозичується науково-технічна та суспільно-політична лексика. В політичному дискурсі, з німецької мови в англійську найчастіше запозичуються реалії. «Реалія – елемент культури, під яким розуміють сукупність матеріальних та духовних цінностей суспільства, що історично склалась на основі економічного базису» [3, с 150].

Існує декілька класифікацій реалій, що запозичені з німецької мови, по різним ознакам [7, с 140]. Реалії як одиниці перекладу поділяються на: скорочення (*BRD Bundesrepublik Deutschland*, *RG Reichsgesetz*, *VVN Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes*); слова (*der Advent*, *das Butterbrot*, *der Hamburger*); словосполучення (*das Dritte Reich*).

Серед німецьких запозичень у англійському політичному дискурсі можна виділити:

- географічні реалії: назви об'єктів фізичної географії (*die Steppe*, *der Passat*); назви об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини (*die Landwirtschaft*, *die Viehwirtschaft*);

- етнографічні реалії: побутові реалії (*die Tracht*); трудові (*der Ostarbeiter*); найменування понять мистецтва та культури (*die Gotik*); етнічні поняття (*der Wolgadeutsche*, *der Recke*); міри та гроші (*Deutsche Mark*, *Euro*, *das Phund*);

- суспільно-політичні реалії: поняття, пов'язані з адміністративно-політичним устроєм (*die Deutsche Demokratische Republik*, *die Bundesrepublik*

Deutschland, das Bundesland, das Estland, das Weiruland); найменування націй та органів влади (*der Bundestag, die Bundesregierung, der Brgermeister*); назви організацій, титулів (*der Volkswagen, «Hitlerjugend»*);

- історичні реалії: *der Einsatzstab, der Reichsleiter*.

Німецькі запозичення в англomовному політичному дискурсі в основному перекладаються чотирма основними способами: транслітерацією чи транскрипцією, створенням нового слова на основі вже існуючих в мові елементів, за допомогою уподібнюючого перекладу, що уточнюється умовами контексту та за допомогою описового перекладу.

- Транскрипція та транслітерація.

Терміном «транскрипція» позначають знайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів мови-джерела графемами мови-переймача. Транскрипція зв'язана з точною (наскільки це можливо) передачею звучання іноземного слова (примат вимови), – не єдиний спосіб передачі [7]. Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи. Завдяки ним створюється певний експресивний потенціал: у контексті слів англійської мови транскрибоване слово виділяється як взятє з німецької мови, надає предмету, який воно позначає, конотацій небуденності, оригінальності. Наприклад, *Der Bundestag* – *бундестаг*; *Der Einsatzstab* – *айнзацштаб*; *Die Wehrmacht* – *вермахт*.

Слід зазначити, що транскрипцію, як і будь-який інший прийом, слід використовувати з обережністю, оскільки в деяких випадках передача колориту, який не являється основною ціллю, може витіснити на другий план передачу смислового змісту реалії, не виконавши тим самим комунікативну задачу перекладу. Велика кількість транскрибованих слів може призвести до перевантаження тексту реаліями, яка не зближує читача з оригіналом, а, навпаки, віддаляє від нього.

Застосування транслітерації при передачі реалій дуже обмежене, про це можна говорити при перекладі понять, які стосуються в основному суспільно-політичного життя та власних імен: *Berlin* – *Берлін*; *die Mitra* – *мітра*.

- Створення нового / складного слова.

Даний спосіб використовується, якщо транскрипція (чи транслітерація) за певних причин небажана чи неможлива. Введення неологізму – найбільш вдалий (після транскрипції) шлях збереження значення змісту та колориту реалії, яка перекладається: шляхом створення нового слова (чи словосполучення) іноді вдається досягти майже такого ж ефекту. Такими новими словами можуть бути, в першу чергу, кальки та напівкальки.

а) Калькування. Калька – запозичення шляхом буквального перекладу – дозволяє перенести в мову перекладу реалію при максимально повному збереженні семантики. Однак збереження семантики не означає збереження колориту, оскільки частини слова чи вираження передаються засобами мови перекладу. Найбільш яскраві приклади калькування: *halt* (стій!), *lanceknight* (ландскнехт), *kreuzer* (крейцер, назва монети), *junker* (юнкер), *staff* (штаб); *fieldmarshal* (фельдмаршал), *Vaterland – Fartherland* (Батьківщина) та інші.

б) Напівкалькування. Напівкалькування являє собою часткове запозичення слів та виразів, які складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови отримувача. Так, напівкалькуванням в українській та англійській мовах є німецька реалія «*третій рейх*» (*The third Reich*), яка являє собою аналог виразу «*das Dritte Reih*».

в) Створення неологізму. Останнім в групі вище згаданих прикладів являється створення перекладачем семантичного неологізму, тобто слова чи виразу, який дозволяє зрозуміти зміст реалії. «*Handwerkбursch*» – ремісничий челядник; «*in pehdunkler Nacht*» – глибої ночі, *Weltanschauung* – світосприйняття.

- Описовий переклад.

Описовий переклад дає змогу відмовитись від транскрипції та провести заміну понять, різниця між якими в умовах даного контексту незначна. Наприклад, *Der gastarbeiter* – іноземний робітник, робітник-емігрант, «гостьовий» робітник; *Der weier Kreis* – «білий круг» (в якому розмір

квартилати визначається виключно домовласником); Der Blaubrier – синій конверт з повідомленням про звільнення.

Проблема дослідження методів перекладу німецьких запозичень в англomовному дискурсі залишається відкритою. Це пов'язано не тільки з різноманітними поглядами перекладачів відносно даного питання, але і від великої кількості лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, які впливають на його вирішення.

Література:

1. Атрашевская О. Т. Лексические поля с семантически коррелятивными исконными и заимствованными единицами / О. Т. Атрашевская // Теория коммуникации. Языковые значения: сб. науч. статей / МГЛУ; редкол.: Т. В. Бобко (отв. ред.) [и др.]. – М. : Академия, 2007. – Вып. 4. – 141 с.
2. Дмитриева Л. Ф. Курс перевода с английского языка на русский / Л. Ф. Дмитриева и др. – М. : МГЛУ, 2004. – 91 с.
3. Латышев Л. К. Технология перевода / Л. К. Латышев. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280 с.
4. Реутович Ю. С. Лексическая ассимиляция немецких заимствований в английском языке / Ю. С. Реутович // Теория коммуникации. Языковые значения. Выпуск 2. Сб. науч. статей / отв. ред. З.А. Харитончик. – М. : МГЛУ, 2002. – 127 с.
5. Розновский О. М. Проблема передачі конотативного значення запозиченої лексики на прикладі запозичень з німецької мови / О. М. Розновский // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. – К. : Освіта, 2006. – С. 95–100.
6. Секирин В. П. Заимствования в английском языке / В. П. Секирин. – К. : Изд-во Киевского ун-та, 1964. – 178 с.
7. Слепович В. С. Практический курс перевода с русского языка на английский / В. С. Слепович. – М. : Академия, 2004. – 352 с.